

Світлана МАРТИНЕНКО,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
доктор педагогічних наук, професор
Київського університету імені Бориса Грінченка

Діагностичні методики вивчення професійного самопочуття вчителя початкової школи

Те, що ми зібралися разом, — це лише початок.
Те, що ми продовжуємо залишатися разом, —
це вже досягнення.
Те, що ми працюємо, — це справжній успіх.
Генрі Форд

У процесі професійно-педагогічної діяльності вчитель початкової школи покликаний інтегрувати навчальну, виховну та розвивальну функції, створювати сприятливе навчальне середовище, в якому кожен учень зможе реалізувати свої індивідуальні здібності, потреби, здійснювати особистісно орієнтований підхід, а, отже, отримувати задоволення від педагогічної взаємодії. Професійний обов'язок педагога — вдосконалювати педагогічну майстерність, методи і форми навчально-пізнавальної діяльності, здійснювати особистісно орієнтовану навчальну діяльність, спілкуватися з колегами, учнями та їхніми батьками [2, с. 6].

Відтак продовжуємо ознайомлювати вчителів початкової школи з діагностичними методиками, зокрема анкетуванням, за допомогою якого можна дослідити власне ставлення до умов створення особистісно орієнтованого навчального середовища, визначити рівень задоволеності фаховою діяльністю, а також перевірити рівень професійного самопочуття в колективі. На нашу думку, педагогові важливо володіти інформацією про свій фаховий рівень, уміти виявляти проблеми й труднощі задля професійного самовдосконалення.

Пропонуємо вашій увазі **анкету для вчителів, щоб визначити їхнє ставлення до особистісно орієнтованого навчально-виховного середовища в школі.**

Інструкція. В опитувальнику запропоновано твердження щодо Вашого розуміння сутності навчання та виховання учнів.

Якщо Ви повністю погоджуєтеся з тим або іншим твердженням, поставте навпроти нього бал "5".

Якщо більшою мірою згодні, ніж незгодні — "4".

Якщо згодні й незгодні однаковою мірою — "3".

Якщо більшою мірою не погоджуєтеся, ніж погоджуєтесь, поставте "2".

Якщо зовсім незгодні з наведеним твердженням — "1".

№ з/п	Зміст твердження	Бал
1	Вимогливий учитель кращий, ніж невимогливий	
2	Педагог — це особистість, від якої залежить успіх і ефективність навчально-виховної роботи	
3	Відповідно до режимних моментів учень має виконувати те, що пропонує педагог на заняттях	

4	Слухняність дітей є заслугою вчителя	
5	Дитина подібна до "глини", з якої можливо ліпити все, що тобі потрібно	
6	Учень має виконувати всі вимоги вчителя	
7	Основна мета діяльності педагога — реалізувати завдання навчальних програм і виховних концепцій	
8	Пріоритетне завдання навчально-виховної роботи — формування творчої, конкурентоспроможної особистості	
9	Основне в роботі педагога — домагатися від учня ретельності (готовності до виконання) навчально-виховних завдань	
10	Виховання — це, передусім, вимогливе ставлення до дитини	
11	Заохочувати треба лише ті бажання й ініціативу учнів, які відповідають поставленим завданням	
12	Хороша дисципліна — запорука успіху в навчанні та вихованні	
13	Покарання — не найефективніша форма виховання, але воно потрібне	
14	Діяльність школярів потребує постійного контролю вчителя	
15	Всього балів	

Обробка результатів. Якщо сума балів 70–59, то Ви повністю підтримуєте необхідність створення особистісно орієнтованого навчального середовища;

якщо 58–47 балів, то Ви розумієте необхідність створення особистісно орієнтованого середовища, але не повною мірою знаєте, як це зробити;

якщо сума балів 46–35, — Ви не завжди згодні з потребою створити особистісно орієнтоване середовище, не визнаєте такої необхідності;

якщо сума балів 34–23, то вважаєте, що створення особистісно орієнтованого середовища, — не Ваша професійна функція.

Наступна **анкета — для визначення задоволеності від фахової діяльності.**

1. Які переваги має навчальний заклад, у якому Ви працюєте? (можна обрати декілька варіантів відповіді):

- а) високий рівень матеріально-технічного забезпечення;
- б) високий рівень професійності педагогічного колективу;
- в) високий рівень викладання навчальних предметів;
- г) толерантні стосунки між учасниками навчально-виховного процесу;
- г) організація культурно-масових заходів;
- д) свій варіант відповіді.

2. Який, на Вашу думку, рівень освітніх послуг у школі? (необхідно обрати один варіант відповіді):

- а) високий;
- б) достатній;
- в) середній;
- г) низький.

3. Чи потрібно, на Ваш погляд, запроваджувати інноваційні технології в педагогічну діяльність, експериментувати?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко сказати;
- г) байдуже.

4. Чи достатньо Ви обізнані (поінформовані) зі змістом і завданнями експериментальної роботи, що впроваджується в школі?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково;
- г) важко сказати.

5. Чи підтримуєте запровадження експериментального навчання в школі?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково;
- г) не могу визначитись.

6. Який, на Вашу думку, рівень співпраці батьків і вчителів?

- а) високий;
- б) достатній;
- в) середній;
- г) низький.

7. Які цінності в учнів має розвивати сучасна школа? Визначте важливі пріоритети та проранжуйте відповідь:

- а) особистісні;
- б) морально-громадянські;
- в) загальнолюдські (вічні);
- г) етнонаціональні;
- г) сімейні;
- д) свій варіант відповіді.

На нашу думку, запропоновані запитання анкети, адресовані вчителям початкової школи для вивчення їхнього професійного самопочуття (за Ейдемільером і В.Юстицьким), допоможуть встановити статус педагога в колективі, подолати суперечності у спілкуванні з адміністрацією школи, колегами, учнями та їхніми батьками [3, с. 77–78].

Інструкція. Поданий опитувальник містить твердження про Ваше самопочуття на роботі. Якщо Ви згодні у переваж із твердженням, поставте знак "+", якщо ні – "-". Якщо не знаєте відповіді, поставте знак питання "?", але пам'ятайте, що кількість таких відповідей має не перевищувати трьох. Відповіді на запитання помістіть у бланк.

Бланк

1	4	7	10	13	16	19
2	5	8	11	14	17	20
3	6	9	12	15	18	21

Твердження

1. Я знаю, що мої колеги часто бувають незадоволені мною.

2. Відчуваю: все, що я зроблю, буде не так.

3. Я не встигаю багато чого зробити.

4. Стається так, що саме я найчастіше маю неприємності.

5. Часто почуваюся безпомічним.

6. На роботі незрідка нервуюсь.

7. На роботі почуваюся незграбним.

8. Гадаю, що деякі колеги вважають мене не досить розумним.

9. На роботі постійно за щось переживаю.

10. Часто відчуваю на собі критичні погляди колег.

11. Йдучи на роботу, тривожуюся, які неприємності готує мені нинішній день.

12. У школі мене постійно переслідує відчуття, що треба багато зробити, але я нічого не встигаю.

13. У колективі часто почуваюся зайвим.

14. Часто перебуваю в такому стані, що опускаються руки.

15. У школі постійно себе стримую.

16. Якби я раптом зник, то, здається, що ніхто б цього не помітив.

17. Перед роботою думаю, що займатимусь однією справою, але, зазвичай, доводиться виконувати зовсім інше.

18. Коли я думаю про свої шкільні справи, то починаю хвилюватися.

19. Вважаю, що часто непрофесійно дію.

20. Іноді хочу зробити щось корисне, але намагаюся цього не показувати.

21. Мені багато чого не подобається в колективі, але я не демонструю цього.

Обробка результатів

Знаки "+", "?", "-" переводимо в бали таким чином:

- за кожен позитивну відповідь – 2 бали;
- за невизначену відповідь – 1 бал.

Підраховуємо суму балів у трьох горизонтальних колонках і записуємо їх в останню графу.

Перша група відповідей характеризує стан провину, у якому перебуває людина в колективі. За кількістю позитивних відповідей у групі, що дорівнюють і перевищують 5 (*10 балів*), стан оцінюється як домінуючий.

Друга група відповідей становить тривожності; він вважається вираженням за кількістю позитивних відповідей, що дорівнюють або перевищують 5 (*10 балів*).

Третя група відповідей відбиває стан напруженості. **Високий** показник – 6 і більше позитивних відповідей (*12 балів*).

Вважаємо, що самооцінка ефективності роботи в школі, виявлення рівня задоволеності від педагогічної діяльності, а також вивчення професійного самопочуття уможливить творче зростання вчителя, формування його готовності до педагогічної взаємодії в різних ситуаціях мінливого шкільного життя.

Література

1. *Борытко Н. М.* Диагностическая деятельность педагога : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Н. М. Борытко ; под. ред. В. А. Слостёнина, И. А. Колесниковой. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр "Академия", 2008. – 288 с.
2. *Мартиненко С. М.* Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
3. *Туріщева Л. В., Гончарова О. В.* Вивчення особистості школяра і педагога / Л. В. Туріщева. – Х. : Вид. група "Основа" : "Триада+", 2008. – С. 77–78.